

Stads- och kommunhistoriska institutets
verksamhetsberättelse för år 2010



www.urbanhistory.su.se

STADS- OCH KOMMUNHISTORISKA INSTITUTET

Stadshistoriska institutet bildades 1919 som en avdelning av Svenska stadsförbundet och utgör idag under namnet Stads- och kommunhistoriska institutet en del av Sveriges Kommuner och Landsting. Kontakterna med den akademiska världen var viktiga redan från starten och har därefter ytterligare utvidgats. År 1953 inrättades vid Stockholms högskola en professur i stadshistoria och med tjänsten följde föreståndarskapet för institutet. Professorns undervisningsskyldighet begränsades därför till hälften av vad annars åvilar professor. Professuren har senare förnyats i samband med innehavarens pensionering eller avgång.

Professuren, från 1970 benämnd ”historia, särskilt stads- och kommunhistoria”, bekostas av staten (universitetet) med en tredjedel och resterande två tredjedelar delas mellan Sveriges Kommuner och Landsting och Stockholms stad. Sveriges Kommuner och Landsting svarar dessutom för nödvändiga basresurser, medan universitet tillhandahåller lokaler.

Till organisationen hör vidare ett samfund och en nämnd. Stads- och kommunhistoriska samfundet består av cirka 200 invalda medlemmar. Det fungerar som en mötesplats för yrkesforskare, hembygdsforskare, kommunpolitiker och alla andra med intresse för ämnesområdet. Den Stadshistoriska nämnden – institutets styrelse – består av sju ledamöter. Fyra utses av styrelsen för Sveriges Kommuner och Landsting, två av samfundet och en av Stockholms universitet.

Institutet har till uppgift att främja vetenskaplig forskning kring svenska städers och kommuners historia. Kontakt- och informationsverksamhet är ett viktigt medel i den verksamheten. Institutet utgör en förbindelselänk mellan den akademiska forskningen och den bredare stads- och lokalhistoriska verksamheten. För att fullgöra denna uppgift har olika nätverk byggts upp. Institutet utgör också en förbindelselänk till den internationella stadshistoriska forskningen. Omfattande samarbete förekommer med såväl nordiska som europeiska organ. Institutet har också en betydande publiceringsverksamhet innehållande bland annat forskningsrapporter, bibliografier och källutgåvor. För mer information besök www.urbanhistory.su.se. I den här skriften redovisas institutets och professurens verksamhet för år 2010..

Stockholm i januari 2011

Lars Nilsson
Professor och föreståndare

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR ÅR 2010

Personal

Stads- och kommunhistoriska nämnden

Stads- och kommunhistoriska samfundet

Lokaler

www.urbanhistory.su.se

Professur i Stockholms historia

Post doc i urban miljöhistoria

Seminarier, kurser, handledning

Publicering

Konferensrapporter, föredrag mm

Betygsnämnder, sakkunniguppdrag mm

Pågående forskning

Konferenser, symposier, kontaktverksamhet

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR ÅR 2010

Personal

Föreståndare för institutet och tillika professor i historia, särskilt stads- och kommunhistoria är Lars Nilsson. Mats Berglund har varit tjänstledig för en tvåårig post doc tjänst i Umeå. Nils Fabiansson har varit anställd som assistent på deltid under hela året och Linus Bellander från 1 december. Institutet har vidare köpt tjänster av HB Collegit för bokutgivning och arbeten inom projektet *CyberCity*.

Stads- och kommunhistoriska nämnden

Stads- och kommunhistoriska nämnden består av följande ledamöter.

Valda av Sveriges Kommuner och Landsting från och med 23 november 2007 är: Bo Bladholm (Stockholm), BoPer Larsson (SKL), Nina Lundström (Sundbyberg) och Lennart Lööf (Stockholm).

Vald av Stockholms universitet är professor Lena Gerholm (Stockholm).

Valda av Stads- och kommunhistoriska samfundet från och med 5 maj 2008 är: professor Klas Nyberg (Uppsala) och docent Brita Hermelin (Stockholm).

Sekreterare i nämnden är professor Lars Nilsson.

Stads- och kommunhistoriska samfundet

Stads- och kommunhistoriska samfundets årliga möte ägde rum torsdagen den 6 maj 2010 i seminarierum Spelbomskan, Aula Magna, Stockholms universitet. Efter att institutets föreståndare rapporterat om institutets verksamhet under det gångna året följde fyra föredrag på temat *Vad är en kommun?* Lars Nilsson inledde med frågan om varför vi haft så många olika kommuntyper i Sverige. Erik Wångmar från Växjö talade om kommuner i europeiskt perspektiv. ”Umeå och kommunreformerna 1950-2000” var rubriken på Rolf Hugossons bidrag. Slutligen presenterade Mats Hayen bilddatabasen ”Kommunerna 1955”.

Lokaler

Enligt avtal är det Stockholms universitet som har att förse institutet med för verksamheten erforderliga lokaler. Sedan våren 2005 finns institutet på plan 8 i hus D där en stadshistorisk miljö etablerats till vilken även professuren i Stockholms historia knutits liksom post doc tjänsten i urban miljöhistoria. Därutöver förfogar institutet över ett förrådsutrymme i E-husets källare.

WWW.urbanhistory.su.se

Mats Berglund är institutets webbmaster och Internetadressen är: >www.urbanhistory.su.se<. På hemsidan ges allmän information om institutet på flera språk, pågående forskning, kommande konferenser, kurser etc. Hemsidan innehåller vidare *CyberCity – Svenska städer på nätet*, som förmedlar historisk information kring varje enskild svensk stad liksom för stadsväsendet i dess helhet. Det är uppgifter som: korthistorik, folkmängdsutveckling genom tiderna, födelsetal, dödstal och omflyttningsresultat, kommunala valresultat från 1919 och

framåt, näringsstruktur över tid samt ett urval av litteratur. Vår förra Revy över stads- och kommunhistoria publiceras nu på detta digitala sätt. CyberCity har genom åren stötts av: KSL, (Kommunförbundet Stockholms Län), Johnsonstiftelsen, EU:s program Culture 2000, Stiftelsen Åke Kromnows Jubileumsfond, Stiftelsen Riksarkivarien Ingvar Anderssons fond och Stiftelsen Längmanska kulturfonden.

På institutets hemsida finns också tre andra digitala produkter, nämligen *Stockholms tidskikare*, *Stockholm under 750 år: ett bildspel* och *Tyska stilen*. För den tekniska produktionen svarar Tom Silvennoinen vid HB Collegit förutom Mats Berglund.

Professur i Stockholms historia

Professuren innehas sedan 2005 av Sven Lilja. Lilja har under året fortsatt sina forskningar kring miljöpolitikens intåg i Stockholms fullmäktige under efterkrigstiden, och färdigställt en artikel kring detta ämne för publicering i slutet av innevarande eller början av nästa år. Han har även fört vidare sina forskningar kring Stockholms allmänna miljöhistoria. Lilja har under året medverkat i en internationell workshop i Groningen kring temat *The Sound Toll Registers online*, med ett föredrag och en nätartikel om Stockholms utrikeshandel på 1700-talet speglad i de digitaliserade sundtullregistren (<http://www.soundtoll.nl/www/files/Lilja.pdf>). Härutöver har Lilja tillsammans med medredaktör avslutat en antologi kring städers miljöhistoria. Den innehåller elva bidrag från olika delar av världen, varav fyra bidrag (ett författat av Lilja) rörande Stockholms miljöhistoria. Boken kommer inom kort på Formas förlag.

Lilja har under läsåret 2009-2010 handlett kandidat- och magisteruppsatser, företrädesvis kring Stockholms fullmäktiges miljöpolitik under efterkrigstiden och han har en stående litteraturkurs för kandidatstudenter i stadens miljöhistoria. Han har också tillsammans med Lars Nilsson kursansvaret för kursen *Stockholms historia* (15 högskolepoäng). Kursen ligger på grundnivå, ges i halvfart på kvällstid och riktar sig i första hand till stockholmsintresserad allmänhet med universitetsbehörighet. Lilja handleder fem doktorander, varav två inom det stadshistoriska fältet allmänt och en inom Stockholms historia. Han är dessutom för närvarande studierektor för forskarutbildningen vid historiska institutionen på Stockholms universitet. Vidare har Lilja tillsammans med Nilsson och Barthel under höstterminen givit kursen *Urban Environmental History* på avancerad nivå och för inkommande Erasmus-studenter.

Lilja har under året invalts till en suppleantplats i styrelsen för Samfundet St Erik, och har sedan några år tillbaka varit medlem av Stockholms Läns Hembygdsförbunds tätortsgrupp. Lilja är ledamot av La commission internationale pour l'histoire de villes.

Post doc i urban miljöhistoria

Institutets kontinuerliga arbete med att stärka den stads- och kommunhistoriska forskningens ställning har lett fram till inrättandet av en tvåårig post doc tjänst i urban miljöhistoria, som lockade åtta sökande. Till innehavare av den nya tjänsten har utsetts Stephan Barthel, tidigare systemekolog vid Stockholms universitet och verksam vid Resilience Centre. Han tillträdde tjänsten den 1 juli 2010 och har upprätthållit den på halvtid. Förutom egen forskning, kring bland annat socialt minne och miljö, har Barthel haft viss undervisning och han är aktiv i flera internationella nätverk. Vidare har han medverkat som expert och sakkunnig vid Stockholms stads planering av Albano-området.

Barthel är programansvarig för det globala nätverket IHOPE (The Integrated History and future Of the People on the Earth) vid Resilience Centre vid Stockholms universitet. Den 15-18 september deltog han i en mångvetenskaplig workshop ordnad av NCEAS (National Center for ecological analysis and Synthesis) i Santa Barbara, USA. Ett tjugotal forskare från skilda discipliner och länder medverkade. Nästa workshop är planerad att äga rum i Stockholm 2011. Ett förberedande seminarium ägde rum i Stockholm den 28 november till 1 december.

Under höstterminen 2010 har Stefan Barthel tillsammans med Sven Lilja och Lars Nilsson givit en engelskspråkig kurs i urban miljöhistoria för studenter på avancerad nivå och för Erasmus-studenter. Dessutom har Barthel givit en kurs i Hållbar samhällsutveckling vid Naturgeografiska institutionen.

Seminarier, kurser, handledning

Stadshistoriska doktorander

Det finns för närvarande fyra doktorander med stads- och kommunhistorisk inriktning, varav två har doktorandtjänst. Professor Lars Nilsson är huvudhandledare med biträde av Mats Hallenberg och Sven Lilja.

Övrig undervisning, handledning med mera

Lars Nilsson ansvarade och examinerade tillsammans med Sven Lilja under vårterminen för kursen Stockholms historia genom tiderna, som följdes av ett 70-tal studenter. Nilsson och Lilja höll dessutom var sin föreläsning på den kursen. Under höstterminen gav Nilsson tillsammans med Sven Lilja och Sephan Barthel kursen "Urban Environmental History" på avancerad nivå (master- och doktorandnivå) samt för utländska utbytesstudenter. Den kursen följdes av ett 20-tal studenter. Uppsatsämnen på 60- och 80-poängsnivåerna (kandidat- och magisteruppsatser) har fortsatt att utdelas och ett antal uppsatser har färdigställts under året.

Publicering

Institutet har under året utgivit:

Studier i stads- och kommunhistoria

36. Klas Nyberg (red), *Till salu: Stockholms textila handel och manufaktur 1772-1846*. ISBN 978-91-88882-36-3 (2010) 215 s.

Historisk tätortsstatistik

5. Lars Nilsson, *Folkmängden i tätortsregioner 1900-1950*. ISBN 978-91-88882-37-3 (2010)

Konferensrapporter, föredrag mm

- Lars Nilsson, Varför har vi haft så många olika kommuntyper i Sverige? Stadshistoriska samfundets möte 6 maj 2010
- Lars Nilsson, From textile manufacturing to cultural services: The post-industrial transformation of the South Side (Södermalm) of Stockholm, World History Congress, Amsterdam 22-29 augusti 2010
- Mats Berglund, Gender Perspectives on Urban Crowds, 1700-1850, European

- Association for Urban History, Gent 1-4 september
- Lars Nilsson, *Shrinking Cities: A New Phenomenon in the Global Age?* Seminariet *Cities in a Globalising World*, Bergsmannen, Aula Magna, Stockholms universitet 21 september 2010
- Lars Nilsson, *Cities in Decline: Trends and Countertrends in Swedish Post-industrial Development*, Konferensen *Shrinking cities – Smaller Cities: Modern Crisis or New Path to Prosperity?*, Columbia University, New York, 29 september-1 oktober 2010

Betygsnämnder, sakkunniguppdrag mm

Lars Nilsson har under året haft följande uppdrag som sakkunnig:

- Sakkunnig (peer review) åt tidskriften *Acta Borealia* (red Einar Niemi Tromsø, Norge)
- Sakkunnig (peer review) åt tidskriften *Revija za sociologija* (red Jadranka Cacic-Kumpes, Department of Sociology, University of Zadar, Kroatien)
- Sakkunnig på docent Jan Christensens (Göteborgs universitet) ansökan om befordran till professor
- Permanent sakkunnig åt European Science Foundation

Lars Nilsson har ingått i ledningsgruppen (styrelsen) för European Association for Urban History. Han är också medlem av redaktionsrådet för tidskriften *Weimarpolis* och Stockholms universitets representant för gruppen *Urban studies* i samarbetet mellan europeiska universitet belägna i huvudstäder (UNICA). Nilsson är dessutom en av Sveriges representanter i *La Commission Internationale pour l'Histoire des villes*. Vidare är han medlem av styrelsen för Centrum för Maritima Studier och han har ingått i priskommittén för Hertig Karls pris som årligen utdelas av Nyköpings kommun.

Pågående forskning

Institutet

Lars Nilsson har under året utarbetat konferensbidrag, artiklar och föredrag i skilda ämnen samt forskat kring svensk, nordisk och europeisk stadsutveckling, särskilt 1950-2005. Sven Lilja, professor i Stockholms historia, forskar främst i Stockholms miljöhistoria. Stephan Barthels forskning är ägnad åt olika aspekter av hållbar stadsutveckling, bland annat minne och miljö.

Doktorander

Aktuella avhandlingsämnen:

- Linus Bellander, *Stadens gränser: Inkorporeringars betydelse i urbaniseringsprocessen*
- Dan Johansson, *Skeppsgården i Stockholm: Varvet, staden och kronan under svensk stormaktstid*
- Per Gunnar Sidén, *Sveriges urbanisering 1200-1611*
- Anders Sjöbrandt, *Att riva eller inte riva mer? Fyra berättelser om omdaning av Stockholm under 1950- och 60-talen*

Doktorandtjänster har under året innehaft av Linus Bellander och Per Gunnar Sidén.

CyberCity – Svenska städer på nätet

CyberCity är ett projekt med syfte att tillhandahålla information om varje enskild svensk stad på Internet liksom för stadsväsendet i dess helhet. Här ingår uppgifter som korthistorik, bebyggelsehistorik, folkmängd, näringsliv, födelsetal, dödstal, omflyttningar, valresultat, ett

urval av litteratur med mera. Projektet har genom åren stötts av KSL (Kommunförbundet Stockholms län), Johnsonstiftelsen, EU Culture 2000, Stiftelsen Åke Kromnows Jubileumsfond, Stiftelsen Riksarkivarien Ingvar Anderssons samt Stiftelsen Längmanska kulturfonden. För registrering, redigering och koordinering av alla dataset samt design av presentationen svarar institutets egna assistenter tillsammans med HB Collegit. Under året har vi fortsatt med uppdateringar och kompletteringar av befintliga serier.

The postindustrial city: challenges and responses since 1950

Institutet initierade härom året ett samarbete med utländska kollegor från sammanlagt sju länder kring stadsutvecklingen i Europa vid övergången från industriell till efterindustriell urbanisering under 1900-talets senare del. Medverkande länder har varit: Finland, Danmark, Norge, Nederländerna, Portugal, Spanien och Grekland. Projektet har fått finansiellt stöd från NOS-HS (Nordiska samarbetsorganet för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning). Under året har medlemmar av gruppen träffats den 15 april i Gent i anslutning till European Social Science konferens. Vidare hölls ett seminarium i Gent 30-31 augusti och flera sessioner organiserades vid EAUH:s tionde internationella konferens i Gent 1-4 september 2010. En antologi är under utarbetande och beräknas kunna utges under kommande år.

Konferenser, symposier, kontaktverksamhet

Hedersdoktor

Professor Peter Clark, Helsingfors universitet, utsågs under året på förslag av Lars Nilsson till hedersdoktor vid Stockholms universitet. Peter Clark, tidigare föreståndare för Centre for Urban History i Leicester, har under flera decennier varit en av de ledande stadshistorikerna i Europa och han har genom åren haft ett omfattande samarbete med Stads- och kommunhistoriska institutet. Samarbetet har avsett såväl forskning (till exempel ”The Greening of European Cities”) som undervisning (till exempel ”Master in European Urbanisation”).

Promoveringen ägde rum i Stockholms stadshus fredagen den 24 september. I anslutning därtill arrangerade institutet tillsammans med historiska institutionen seminariet *Cities in a Globalising World* tisdagen den 21 september. Föredrag hölls av Peter Clark, Catharina Nolin och Lars Nilsson. Peter Clark gav även en föreläsning onsdagen den 22 september med titeln ”Cultural Dissemination in 18th Century Europe: Vectors and Obstacles”.

Stadshistoriska dagar

Stadshistoriska samfundets årliga möte ägde rum torsdagen den 6 maj 2010 i Aula Magna Stockholms universitet (se ovan). En andra stadshistorisk var seminariet *Cities in a Globalising World* med anledning av Peter Clarks utnämning till hedersdoktor (se ovan).

Internationella, nordiska och inhemska konferenser mm

Ur kalendarier kan bl.a. följande noteras:

- 25 mars: Föreläsning om Stockholms industrialisering i kursen Stockholms historia
- 31 mars: Styrelsemöte med Centrum för Maritima studier
- 14-16 april: European Social Science History, Gent

- 15 april: Seminarium The Rise of the Postindustrial City, Gent
- 6 maj: Stadshistoriska samfundets årliga möte
- 26 maj: Styrelsemöte med Centrum för Maritima Studier
- 27 maj: Release på boken Till Salu, arrangerat av Klas Nyberg, Almgrens sidenväveri
- 9 juni: Möte med nätverket Svensk stad, Stockholms stadsmuseum
- 22-29 augusti: World History Congress, Amsterdam
- 30-31 augusti: Seminarium, The Rise of the Postindustrial City, Gent universitet
- 1-4 september: Tionde internationella konferensen, European Association for Urban History, Gent
- 20 september: Styrelsemöte med Centrum för Maritima Studier
- 21 september: Seminarium Cities in a Globalising World
- 22 september: Föreläsning Peter Clark
- 24 september: Promovering, Stockholms stadshus
- 29 september-8 oktober: Columbia University, New York
- 19 oktober: Slutseminarium Linus Bellander
- 22 oktober: Sammanträde med sakkunniga för bedömning av ledande forskning
- 25-26 oktober: Nätverksmöte (City History Museums and Research), Barcelona
- 11 november: Stadshistoriska nämnden
- 15 november: Styrelsemöte med Centrum för Maritima Studier
- 18 november: Historiska institutionens forskardag, Norra Latin

Internationella stadshistoriska kommissionen

Sverige representeras i La Commission Internationale pour l'Histoire des Villes av professorerna Lars Nilsson och Sven Lilja. Dessutom är docent Birgitta Ericsson hedersmedlem. Nilsson deltog i kommissionens administrativa möte torsdagen den 26 augusti i Amsterdam i anslutning till den då pågående världshistorikerkongressen. Kommissionens senaste arbetstema Cities and Communications avrapporterades under en särskild session på samma kongress onsdagen den 25 augusti. Nästa möte äger rum i Sibiu (Hermanstadt) i Rumänien 7-11 september 2011.

European Association for Urban History

Associationen hölls sin tionde konferens sedan starten 1992 i Gent 1-4 september 2010. Lars Nilsson deltog i styrelsemötet med European Association for Urban History i Gent den 1 september. Lars Nilsson och Linus Bellander organiserade sessionen *Glocalisation: Globalisation and Urban Development in the Local Context*. Mats Berglund medverkade i sessionen *Gender and the European Town, 1650-1920*. Associationen anordnar konferenser vartannat år och nästa konferens, den elfte i ordningen, kommer att äga rum i Prag 29 augusti - 1 september 2012. Därpå följande konferens 2014 är planerad att hållas i Lissabon.

Världshistorikerkongress Amsterdam 2010

Lars Nilsson medverkade med rapporten "From textile manufacturing to cultural services: The post-industrial transformation of the South Side (Södermalm) of Stockholm" till temat *City as Culture* som var ett av tre huvudteman, vid världshistorikerkongressen i Amsterdam 2010.

Shrinking cities

Lars Nilsson deltog efter inbjudan i konferensen *Shrinking Cities – Smaller Cities* som hölls på Columbia University i New York i slutet av september 2010. Nilsson presenterade egen forskning inom området under titeln ”Cities in Decline: Trends and Countertrends in Swedish Postindustrial Urban Development”. Sammanlagt deltog ett tjugotal forskare inför en stor publik bestående av lärare, studenter och allmänhet.

City History Museums and Research Network of Europe

Lars Nilsson deltog efter inbjudan i det första mötet med nätverket City History Museums and Research Network i Barcelona 25-26 oktober. Initiativet till detta samarbete har tagits av Historiska museet i Barcelona (MUHBA) tillsammans med Amsterdams historiska museum. Ett tjugotal museitjänstemän och forskare från olika europeiska länder deltog. En fortsättning planeras att äga rum i Barcelona 7-8 november 2011.

Svensk stad

Institutet ingår i det under året nybildade tvärvetenskapliga nätverket *Svensk Stad* som fått planeringsbidrag från Riksbankens Jubileumsfond. Nätverket vill särskilt utforska 1900-talsstaden. Konstituerande möte hölls i Stockholms stadsmuseum den 9 juni. En konferens planeras till 7-8 februari 2011 i Örebro.

Svenska historikerdagarna i Göteborg 2011

Lars Nilsson ansvarar tillsammans med Klas Nyberg för sessionen ”Kreativa städer” vid de kommande historikerdagarna i Göteborg, 5-7 maj 2011. Medverkar gör dessutom Fredrik Sandgren och Pernilla Jonsson från ekonomisk-historiska institutionen i Uppsala, Rolf Hugosson statsvetare från Umeå samt Erik Wångmar från Linnéuniversitet (Växjö).

Nordiskt historikermöte i Tromsö 2011

Lars Nilsson har fått förtroende att organisera en session om framväxten av den postindustriella staden vid den kommande nordiska historikerkonferensen i Tromsö 11-14 augusti 2011.

STADS- OCH KOMMUNHISTORISKA INSTITUTET

Besöksadress:

Föreståndare

Professor Lars Nilsson, rum D 803, Historiska institutionen, Stockholms universitet
Telefon 08-163394
Fax: 08-167548
lars.nilsson@historia.su.se

Assistent

Fil kand Nils Fabiansson, rum D 812, Stockholms universitet
Telefon: 08-162807
nils.fabiansson@historia.su.se

Fil kand Linus Bellander, rum Fo 650, Stockholms universitet
Telefon: 08-162825
linus.bellander@historia.su.se

Fil dr Mats Berglund (tjänstledig)
mats.berglund@historia.su.se

Postadress: Historiska institutionen, Stockholms universitet, 106 91 Stockholm

Hemsidaadress: www.urbanhistory.su.se



